

158; **10.** *Мршевић-Радовић Д.* Фразеологія – огледало српског народног књижевног језика // Зборник радова 30. научног састанка слависта у Вукове дане. – Т. 30 / 1. – Београд: Чигоја штамп, 2002. – С. 139–148; **11.** *Недашківська Л.* Еквівалентність сербських та українських фразеологізмів з номеном «кішка» // Українсько-сербський збірник «Украс». — Вип. 1 (6). — К.: Темпора, 2012. — С. 103–107.

СПИСОК НАЗВАНИЙ ЛЕКSIKOГAФИЧЕСКИХ ИСТОЧНИКОВ

12. *Вуковић М. Т.* Народни обичаји, веровања и половице код Срба. – Београд: Књижар и антиквар, 1985. – 340 с.; **13.** *Вирган І. О., Пилинська М. М.* Російсько-український словник сталих виразів / за ред. М. Ф. Наконечного. – Харків: Прапор, 2000. – 864 с. [Перевидання словника 1959 року]. [Електронний ресурс] – Режим доступу к словарю: <http://r2u.org.ua/data>. – Название с экрана; **14.** Русско-сербскохорватский словарь / Составители Иванович С., Петранович Й. – 3 изд. – М.: «Сов. энциклопедия», 1967. – 784 с.; **15.** *Толстой И. И.* Сербскохорватско-русский словарь. – 7-е изд. – М.: Рус. яз., 2001. – 730 с.; **16.** *Трофимкина О. И.* Сербохорватско-русский фразеологический словарь / О. И. Трофимкина. – М.: ООО «Восток-Запад», 2005. – 229 [3] с.; **17.** Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник / уклад. І. С. Олійник, М. М. Сидоренко. – Вид. 2-ге, переробл. і доп. – К.: Рад. школа, 1978. – 446, [1] с.; **18.** Фразеологический словарь русского языка / Под ред. Молоткова А. И. – Изд. 4-Е, стереотип. – М.: Русск. яз., 1986. – 544 с.; **19.** Фразеологічний словник української мови / Білоноженко В. М. та ін. – Вид.: 2-е: у 2-х кн. – К.: Наук. думка, 1999. – 982 с.; **20.** *Mokienko V., Wurm A.* Česko-ruský frazeologický slovník / Valerij Mokienko, Alfréd Wurm. – 1. vyd. – Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. – 659 s.; **21.** *Slovník české frazeologie a idiomatiky.* [Sv. 1], Přirovnání / [autorský kolektiv František Čermák ... et al.]. – Vyd. 1. – Praha: Academia, 1983 (Brno : Tisk 1). – 492 s.

Гайдученко Л.В. (Київ, Україна)

Сучасна україністика в Німеччині

У статті здійснено огляд сучасного стану україністики у вищих закладах освіти Федеративної республіки Німеччина. На основі актуальної інформації про викладання та вивчення української мови, літератури та культури у вищих ФРН висвітлено основні здобутки та сформульовано перспективи розвитку україністики в Німеччині.

Ключові слова: україністика, українська мова, українська література, українська культура.

В статье излагается современное состояние украинистики в высших учебных заведениях Федеративной республики Германия. На основании актуальной информации, касающейся преподавания и изучения украинского языка, литературы и культуры в вузах ФРГ, характеризуются основные достижения и сформулированы перспективы развития украинистики в Германии.

Ключевые слова: *україністика, український язык, українська література, українська культура.*

The article highlights the status of Ukrainian studies in the universities and colleges of Germany. Due to analyzing the current information concerning the teaching and researching on Ukrainian language, literature and culture in the German colleges and universities the main achievements and perspectives of the Ukrainian studies in Germany are characterized.

Key words: *Ukrainian studies, Ukrainian language, Ukrainian literature, Ukrainian culture.*

Тісні політичні та економічні контакти, які вже давно встановилися між двома державами, Україною та Німеччиною, стимулюють обопільне зацікавлення у сфері національної освіти, культури, історії, соціальних відносин, науки тощо. Якщо ж взяти до уваги тривалість існуючих взаємин між українським та німецьким етносом, географічну близькість двох європейських країн, активні міграційні процеси, які особливо посилилися в останні десятиліття, а також підтримувані родинні контакти між представниками двох етносів, то поява української мови, культури та літератури у навчальних планах німецьких вишів не стає випадковою. Таким чином, актуальність заявленої теми визначається зацікавленням німецької громадськості україністикою як комплексом наукових напрямків, що включають знання мови, культури, традицій, літератури, історії, геополітичного становища України. У зв'язку з відсутністю систематизованої інформації про сучасний стан розвитку україністики в Німеччині актуальність теми лише загострюється. Предметом вивчення у запропонованій розвідці став навчальний процес у вищих навчальних закладах ФРН, зокрема, викладання україністики для студентів німецьких університетів та інститутів. Мета розвідки – з'ясувати сучасний стан розвитку студій з україністики в вузах Німеччини, визначити основні проблеми та окреслити перспективи розвитку україністики як дисципліни в навчальних планах німецьких університетів.

Як відомо, славістика входить до переліку тих навчальних дисциплін, де Німеччина має власні тривалі традиції та може похизуватися вагомими професійними здобутками своїх науковців. Проте це стосується передусім вивчення та дослідження російської і польської мов та культур і набагато меншою мірою студій з україністики. Нині провідні центри україністики в Німеччині зосереджені в кількох університетах, де вивчають українську мову, культуру, літературу, історію, а також в межах кількох об'єднань, які групують зацікавлених проблемами української мови та культури на

теренах Німеччини. У запропонованій розвідці ми зупинимося лише на викладанні україністики у вишах ФРН.

Історія україністики в німецьких вишах розпочалася після Першої світової війни. Першим закладом, де вивчалася українська мова, став славетний Вільний український університет в Мюнхені. Пізніше було введено курс україністики в Мюнхенському університеті. Вже після Другої світової війни ввели курс української мови в двох університетах міста Берліна: університеті імені Гумбольдта та Вільному університеті.

В 2011-2012 навчальному році українська мова та література як спеціальність вивчалися в 9 вищих навчальних закладах, зокрема, у містах Грайфсвальді, Лейпцизі, Геттінгені, Мюнстері, Ольденбурзі, Вюрцбурзі [5]. Єдиним німецьким університетом, де на сьогодні працює кафедра україністики, є університет у місті Грайфсвальді. Цей навчальний заклад має тривалу історію викладання славістики, яка сягає ще другої половини XV століття. Одним з перших випускників цього навчального закладу 1473 року став славетний український поет Павло Русин, де він склав бакалаврські іспити та захистив дипломну роботу. Сучасна історія україністики університету в місті Грайфсвальді починається з 1992 року. Саме тоді було запроваджено до навчального плану університету курси з української мови, літератури та країнознавства, які читав професор Рольф Гьобнер. Вже через три роки професор Гьобнер успішно захистив свою докторську дисертацію, присвячену українським емігрантам у Німеччині у міжвоєнний період, а також темі літературного та культурного розвитку Галичини.

З 1995 року лінгвістичними та етнолінгвістичними дослідженнями в університеті Грайфсвальда займається професор Валерій Мокієнко. Саме завдяки розробленим ним програмам з україністики як основного фаху, а також як додаткової спеціальності, університет став провідним навчальним закладом, де вивчають українську мову, літературу та культуру. Цікавими з точки зору обраних для досліджень в університеті стали теми наукових робіт. Так, до провідних тем досліджень цього вишу в галузі літературознавства належать, зокрема, література XX століття, українська література емігрантів, літературний процес Галичини, українська жіноча проза. Серед провідних мовознавчих тем, які цікавлять науковців та студентів університету, слід назвати, наприклад, проблеми сучасної мовної ситуації в Україні на фоні поширення інших слов'янських мов, порівняльна україністика та славістика, українська та слов'янська фразеологія та лексикографія. В університеті захищаються також дисертаційні роботи з актуальних проблем україністики [2, 51].

Окрім того, в Інституті славістики університету імені Е.М. Арндта міста

Грайфсвальда українська мова та література вивчаються факультативно або в межах певних курсів на кафедрах слов'янського мовознавства, слов'янського літературознавства та східно- і західнослов'янської філології зі спеціалізацією на полоністиці та україністиці. Кафедру східно- та західнослов'янської філології, яка відома в Німеччині своєю спеціалізацією з досліджень лише української та польської мови, сучасної літератури, поезії кінця минулого століття, теорії літератури та проблем інтермедіальності в межах літературної компаративістики та культурології, очолює професор А. Воль. Особлива уваги при викладанні курсів з україністики в університеті міста Грайфсвальда приділяється не лише вивченню української мови та літератури, а й культурного оточення сучасної України, зокрема в контексті співіснування різних слов'янських культурних просторів, а також їхній обопільний розвиток в межах європейського культурного ареалу. Завдяки налагодженій співпраці між університетами міст Грайфсвальда і Київським університетом імені Тараса Шевченка та Львівським університетом імені Івані Франка, студенти-україністи з Німеччини мають змогу проходити практику в українських вишах, відвідувати лекції українських професорів та попрактикувати опановані мовленнєві навички у спілкуванні зі студентами з України.

Задля поширення знань про Україну, які, за визнанням самих викладачів цього університету, серед німецьких бюргерів мають дещо лапідарний характер, сформований ще радянськими стереотипами та кліше, в університеті міста Грайфсвальді в 1997 році організовано «Українікум» (Ukrainicum). По суті, це літня школа, яку щорічно відвідують усі, хто цікавиться, вивчає чи прагне знати більше про Україну, її мову, культуру, історію. На цих з'їздах в університеті зацікавлені обговорюють актуальні питання україністики, основні здобутки студій з україністики в німецькому освітньому та культурному просторі, нагальні проблеми викладання української мови, культури. Охочі мають змогу на двотижневих інтенсивних курсах опанувати українську мову на рівні достатньому, для здійснення самостійної поїздки до країни [3]. З 2000 року стипендіальний фонд імені Роберта Боша надає фінансову підтримку цьому проекту, який щороку знаходить все більше зацікавлених.

Варто також принагідно згадати, що Інститут славистики університету міста Грайфсвальда після смерті видатного українського славіста, професора Олекси Горбача отримав в дар його безцінну бібліотеку унікальних видань про Україну, її історію, мову, культуру. Сьогодні кожна книга з цього унікального зібрання описана у бібліотеці університету і всі студенти та викладачі мають безпосередній доступ до зібраної відомим

україністом Німеччини літератури.

В університеті ім. Г.Аугуста міста Геттінгена для студентів-бакалаврів та магістрів проводиться семінар зі славістики (Seminar für Slawische Philologie der Georg-August-Universität Göttingen). Мета семінару надати всім охочим можливість поглибити знання шести слов'янських мов і сформувати у слухачів ґрунтовні знання про сучасні мови слов'ян та слов'янські літератури, сформувавши та розвинувши тим самим комунікативні компетенції для спілкування сербською, хорватською, болгарською, польською, російською, чеською та українською мовами. Загалом спеціалізація цього семінару передбачає ґрунтовне вивчення хоча б однієї слов'янської мови, – а нею здебільшого стає російська або польська, – знання другої слов'янської мови обмежується опануванням початкового рівня в межах програми для студентів-бакалаврів та поглибленим вивченням другої мови для магістрів. Українську мову та літературу викладає на цьому семінарі професор Світлана Адаменко.

Україністика представлена також і в університеті міста Бохума. В Рур-університеті цього міста починаючи з 2006-2007 навчального року викладають українську мову як другу слов'янську мову в межах славістичного семінару в інституті ім. Лотмана (Seminar für Slavistik/Lotman-Institut). З часу його впровадження до навчальної програми курс з української мови читає Анна Ольшевська. Одначе у цьому вищій викладають передусім українську мову, і окремих курсів з української літератури чи історії навчальними планами не передбачено.

Окреме місце в списку німецьких університетів, де читається українська мова, займає Інститут славістики в університеті ім. Л. Максиміліана міста Мюнхена (Institut für Slavische Philologie an der Ludwig-Maximilians-Universität). Мюнхен ще з повоєнних часів вважався центром української діаспори в Німеччині. Інститут слов'янської філології університету імені Л. Максиміліана міста Мюнхена пропонує своїм студентам отримати кваліфікацію «магістра філології» зі спеціалізацією «слов'янська філологія» та поглибленим вивченням щонайменше однієї слов'янської мови, культури та літератури, в тому числі й української. Україністика разом з балканістикою належать до галузей спеціалізації цього університету. Професор Олена Новікова читає курс української мови. Окрім того, Мюнхенський університет організовує щорічну Міжнародну україністичну Інтернет-конференцію «Діалог мов – діалог культур. Україна: глобальний погляд». Всі зацікавлені, – а розрахована конференція передусім на молодь, – можуть запропонувати доповідь на обрану тему, обговорити актуальні проблеми україністики або ж просто поспілкуватися

українською за допомогою сучасних мультимедійних технологій, які пропонує користувачам Інтернет [1].

Курс української мови передбачений також і навчальними планами Інституту славистики університету міста Лейпцига. Україністика читається викладачами кафедри східнослов'янської філології. Інститут спеціалізується саме на східнослов'янській славистиці. Професори Наталя Борнер та Керстен Крюгер викладають українську мову, літературу та культуру студентам університету міста Лейпцига. Окрім підготовки вчителів для середніх та вищих навчальних закладів Німеччини в університеті міста Лейпцига проводиться також і наукова робота. Основними темами розробок Інституту стали становлення української та білоруської мов як національних у двох самостійних державах Європи.

В університеті ім. Отто Фрідріха міста Бамберг відкрито кафедру слов'янської філології, де разом з російською, польською та чеською як основними викладають також і українську та болгарську мови та літератури як додаткові спеціальності. Українську мову викладає в університеті Ольга Шкірян. З 2008 року засновано також кафедру історії культури та історії мистецтва слов'ян з метою поглиблення знань майбутніх фахівців-славистів про основні тенденції розвитку культури слов'янських народів. За навчальними планами кафедри студенти університету мають змогу познайомитися з сучасною українською культурою та українським мистецтвом в курсі з культури та мистецтва східних слов'ян.

В Інституті славистики університету міста Ольденберга студенти можуть за вибором разом із російською мовою як основною вивчати українську мову як другу слов'янську. Окрім того, навчальними планами передбачено також вивчення курсу з сучасної та традиційної української культури. За спеціальністю «німецько-східнослов'янські культурні контакти» та «славистика» в навчальних планах університету разом із вивченням історії, культури та літератури східнослов'янських народів, передбачено також опанування російської, польської та/або української мов. В університеті Ольденберга читає українську мову проф. Леся Кочубей, яка нещодавно захистила дисертацію, присвячену соціолінгвістичному дослідженню суржикі, яким розмовляють в Центральній Україні [4].

Ще одним навчальним закладом, який спеціалізується на дослідженні та викладанні української мови, країнознавства, культури та літератури для своїх студентів є Вестфальський університет ім. Вільгельма міста Мюнстера. Тут на слов'яно-балтійських семінарах студенти спеціальності «регіональне країнознавство: Центрально-Східна Європа» можуть за вибором обрати собі спеціалізацію на польському, російському або

українському мовно-культурному просторі. Марія Шарко викладає студентам університету українську мову, Олександр Забірко читає українську та російську мови та літератури, а також соціолінгвістику.

Інститут славістики університету ім. Мартіна Лютера міста Галле в наукових та освітніх колах Німеччини відомий як один з небагатьох навчальних закладів, де вивчають старослов'янську мову та проводять активні дослідження на її матеріалі. Разом зі старослов'янською мовою студентам пропонують курси зі славістики. Основною спеціалізацією вишу є саме східнослов'янські мови, зокрема російська, українська та білоруська. Українська мова викладається в університеті професором Світланою Менгель та Світланою Шварц.

Українська мова фігурує не лише в навчальних планах німецьких університетів, які спеціалізуються на славистиці. У Німеччині українську мову викладають також на кількох курсах іноземних мов, відкритих при великих університетах, де всі очі факультативно, за власним бажанням, мають змогу опанувати певні мови, не складаючи при цьому надокучливих іспитів та заліків. Один із найбільших мовних центрів Німеччини працює при університеті ім. Фрідріха-Александра в містах Ерланген та Нюрнберзі. У Мовному центрі університету (Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, Sprachenzentrum) українську мову викладають як для початківців, так і для тих, хто вже має певні знання мови, а також для російськомовних слухачів курсу. Варто зазначити, що у цьому виші не викладаються україністику як фах, а лише українську мову для тих студентів, які б хотіли додатково до свого основного фаху опанувати ще одну зі слов'янських мов.

Курси слов'янських мов працюються також при Новому філологічному інституті університету міста Вюрцбурга. Тут зацікавленим разом із польською та російською пропонується вивчати також українську мову. Студентам читається курс української мови від базового рівня до найвищого. У Новому філологічному інституті українську мову викладає Корнелія Шістка.

Найбільш ушлявленим навчальним закладом Німеччини, де не лише вивчають, а й усі переважно розмовляють українською, є Український вільний університет в місті Мюнхені (Ukrainische Freie Universität). Як навчальний заклад Вільний університет був заснований ще 1921 року в Празі. Вже в повоєнні роки Університет було перенесено до міста Мюнхена, що на півдні Німеччини у землі Баварія, де він власне розташовується й до нині. Український вільний університет у Мюнхені – унікальний вищий навчальний заклад з українською мовою викладання поза межами України. Досить довгий час він фінансувався на кошти з державного бюджету ФРН, зокрема зі скарбниці землі Баварія. Одначе

після проголошення Україною своєї незалежності державне фінансування закладу припинилося і тепер він функціонує виключно з власного бюджету, а також на кошти спонсорів та меценатів. Так само змінився і статус Українського вільного університету. Якщо в 20-х роках він засновувався викладачами та професорами вищих навчальних закладів колишніх Російської та Австро-Угорської імперій як «університет в екзилі», то згодом заклад трансформувався в університет «європейського типу», не втративши при цьому своїх особливостей.

Нині це навчальний заклад, який отримав право від профільного міністерства Німеччини проводити захисти наукових робіт та присуджувати вчені ступені магістра та доктора наук. Унікальність університету полягає також і в тому, що основна увага в підготовці майбутніх фахівців звертається передусім на студіях з україністики. На сьогодні основна місія Університету позиціонується у прагненні стати «провідним науково-дослідним центром українознавчих студій в Євросоюзі, своєрідним інтелектуальним мостом між Україною, Німеччиною та країнами Євросоюзу, а також науковим, культурним і орієнтаційним центром для представників нової, т.зв. «четвертої хвилі» української діаспори з різних країн Євросоюзу» [6].

Нині до складу Українського вільного університету входить три факультети: факультет україністики, де проводяться міждисциплінарні студії з україністики: українська мова і література, історія України, історія української музики, історія української церкви, історія українського мистецтва, українська культура; філософський факультет включає основні галузі гуманітарних наук: філософія, історія, мистецтво, література, релігія, музика; факультет державних та економічних наук, куди входять предмети суспільствознавчих наук: соціологія, політологія, економіка, бізнес, правознавство. Очолює Університет ректор проф., д-р Ярослав Мельник.

Таким чином, україністика як низка навчальних дисциплін, яка включає українську мову, культуру, мистецтво, історію, літературу, знаходить активне зацікавлення серед німецьких студентів, які мають змогу отримати спеціалізацію з україністики в низці німецьких університетів. Найвідомішими серед них виступають зокрема, університети міст Мюнхена, Геттінгена, Ольденберга, Мюнстера та ін. Єдина кафедра україністики в Німеччині, яка має тривалу історію, працює в університеті міста Грайфсвальда. Найушлавенішим навчальним закладом з українською мовою викладання в Німеччині, є, без сумніву, Український вільний університет у місті Мюнхені.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht. Podiumsdiskussion zur II. Internationalen Internetkonferenz. – Ел. ресурс. – Режим доступу: <http://www.uni-muenchen.de/aktuelles/veranstaltungen/index.html?id=10707>; 2. Göbner R., Mokienco V. Ukrainistik in Greifswald. – Bulletin der deutschen Slavistik. – № 8. – 2002. – S. 50-53; 3. Greifswalder Ukrainicum. – Ел. ресурс. – Режим доступу: <http://www.phil.uni-greifswald.de/philologien/ifp/slawistik/studium/angebot/ukrainicum-krupp/ukrainicum-2012stipendien.html>; 4. Institut für Slavistik. – Ел. ресурс. – Режим доступу: www.slavistik.uni-oldenburg.de; 5. Kleine Fächer. – Ел. ресурс. – Режим доступу: www.kleinefaecher.de/kartierung/?sprache=85#otop; 6. Ukrainische Freie Universität. – Ел. ресурс. – Режим доступу: http://www.ufu-muenchen.de/ukrainisch/ueber%20ufu_ua/ueber_ufo_ua.html.

*Гасіт І. (Прага, Чеська Республіка),
Лобур Н. (Львів, Україна),
Паламарчук О. (Київ, Україна)*

Навчально-методичні засади підручника «Чеська мова для українців» (Львів, 2011)

У статті йдеться про науково-методичні засади створення підручника з чеської мови для українців, який відповідає би сучасним вимогам навчання іноземної слов'янської мови, враховуючи новітні напрацювання у цій галузі.

Ключові слова: іноземна слов'янська мова, навчально-методичні засади створення підручника.

В статье речь идет о научно-методических принципах создания учебника чешского языка для украинцев, который отвечал бы современным требованиям к обучению иностранному славянскому языку, учитывая новейшие разработки в этой области.

Ключевые слова: иностранный славянский язык, научно-методические принципы создания учебника

The article focuses on the scientific and methodological principles of the development of the Czech language textbook/schoolbook for the Ukrainians. This textbook will meet modern requirements for teaching foreign Slavic language, taking into account the latest developments in this field.

Key words: foreign Slavic language, scientific and methodological principles of textbook/schoolbook

Протягом останніх років навчально-інформативний простір вивчення іноземних мов заповнили найрізноманітніші методики викладання.